

تحقیقات نشان می‌دهد که خستگی راننده یکی از عوامل مؤثر در بیش از ۲۰ درصد تصادفات جاده‌ای و بیش از یک چهارم تصادفات کشنده و جدی است.

یادداشت

مدیریت بحران و پدافند غیر عامل در شهر تهران

احمد صادقی | رئیس سازمان پیشگیری و مدیریت بحران شهر تهران |

اهمیت شهر تهران به عنوان پایتخت جمهوری اسلامی ایران و «أم‌القرآ»ی جهان اسلام موضوعی نیست که بر کسی پوشیده باشد؛ این اهمیت به کلیه حوزه‌های سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و امنیتی قابل اطلاق است. به همین دلیل توجه به مقوله مدیریت این شهر به طور ویژه مد نظر کلیه ارکان نظام سیاسی بوده است.

در خصوص مدیریت بحران، قانونگذار شهر تهران را به دلیل شرایط ویژه در میان کلانشهرهای کشور استتفا قرار داده است و مدیریت بحران در این شهر را خلاف سایر شهرها که مدیریت بحران آنها به عهده استاندار است، به عهده شهردار قرار داده است که این امر نشان از اراده قانونگذار و اهمیت و ویژگی خاص شهر تهران است که در متن قانون نیز به‌صراحت به این نکته اشاره شده است. در خصوص پدافند غیر عامل اما شرایط به گونه‌ای دیگر است؛ اگر چه دو مقوله مدیریت بحران و پدافند غیر عامل بسیار به هم نزدیک هستند و در خیلی از کشورها سازمان یا نهادی که متولی امر مدیریت بحران یا پدافند غیر عامل هستند در هم ادغام شده یا در یک مجموعه فعالیت دارند اما در ایران شرایط این گونه نیست و همین امر در پاره‌ای مواقع سبب ایجاد ناهماهنگی و بعضاً موازی کاری شده است.

«قانون تشکیل سازمان دفاع غیر نظامی کشور» که در سال ۱۳۳۷ به تصویب رسید، هدف و مأموریت اصلی خود را حفظ جان و مال افراد کشور از تعرضات هوایی و حوادث طبیعی و سوانح غیر مترقبه و تقلیل اثرات آن و همچنین تقویت روحی و ایجاد علائق و همکاری متقابل بین افراد در مواقع عادی و اضطرابی تعریف کرده بود که در زمان خود یک قانون مترقی بود و تجربه امروز جهانی نیز این مقوله را تأیید می‌کند، به گونه‌ای که در بسیاری از کشورهایی که بالاترین استانداردهای مدیریت بحران و پدافند غیر عامل را دارند، این دو مقوله در یک سازمان، نهاد یا وزارتخانه دیده شده است که این امر باعث شده تا بسیاری از مشکلاتی که ما به جهت مدیریتی با آن مواجه هستیم، مرتفع شده باشد.

تجربه چند ساله اخیر در حوزه پدافند غیر عامل شهر تهران حاکی از عدم انسجام مدیریتی در این حوزه بوده است؛ این در حالی است که شهر تهران با توجه به شرایط ویژه و پیچیدگی‌های خاص آن باید بالاترین انسجام و هماهنگی را داشته باشد؛ به‌ویژه اینکه ایران در شرایط خاص زمانی خود واقع شده و تهدیدات بسیاری به‌خصوص از خارج از مرزها کشور را تهدید می‌کند و هماهنگی در حوزه پدافند غیر عامل می‌تواند بیش از گذشته رفع‌کننده تهدیدها باشد.

با توجه به شرایط موجود و به جهت احتراز از هدررفت منابع و امکانات کشور و ایجاد هماهنگی و انسجام مدیریتی منطقی به نظر می‌رسد که موضوع پدافند غیر عامل در شهر تهران و کم و کیف مدیریت در این حوزه باید مورد تجدید نظر قرار گرفته شود و با انسجام مدیریتی در این حوزه و با نگاه یکپارچگی در مدیریت و همچنین اعتماد به مدیریت شهری با توجه به تجربه مثبت مدیریت بحران شهر تهران در طی یک دهه اخیر بیش از این شاهد هدررفت منابع ملی و شهری نباشیم و در مواقع بحران و حادثه، اعم از طبیعی و انسان‌ساز، بتوانیم با نگاهی به مدیریت یکپارچه شهری به مدیریت درست و هماهنگ فعالیت‌ها و منابع بپردازیم.

در شرایط فعلی که پیش‌نویس لایحه تشکیل وزارتخانه مدیریت بحران در مجلس شورای اسلامی در حال بررسی است، بسیار مناسب به نظر می‌رسد که بحث مدیریت بحران و پدافند غیر عامل این‌گونه کارشناسانه و با توجه به تجربه جهانی در این خصوص به شکلی در لایحه جدید گنجانده شود تا نه تنها شاهد مدیریت دوگانه نباشیم بلکه با هم‌افزایی بخش‌های مختلف نظام و بهره‌گیری از تجربه گذشته در این خصوص و ایجاد سیستمی کارآمد، الگوی مدیریت بحران و پدافند غیر عامل در منطقه و جهان باشیم.

نجات یکی از بزرگترین محوطه‌های کهن ایران

دومین فصل بر نامه گمانه‌زنی به منظور تعیین عرصه محوطه «عمادالدین دور، رویان شاهرود»، یکی از بزرگترین محوطه‌های دوره نوسنگی منطقه شمال شرق ایران در سمنان که بخش بزرگی از آن زیر باغ‌های میوه و تاکستان است، آغاز شد. حسن رضوانی نیک‌آبادی، سرپرست هیأت باستان‌شناسی با اعلام این خبر گفت: «محوطه عمادالدین ۲ در حاشیه جنوبی شهر شاهرود در دوسوی جاده کمربندی این شهر قرار دارد که براساس یافته‌های موجود، تاریخ استقرار در آن از دست کم نیمه هزاره هفتم تا اواخر هزاره پنجم قبل از میلاد بوده است.» این باستان‌شناس با بیان اینکه این محوطه با عرصه بیش از ۱۰ هکتار یکی از بزرگترین محوطه‌های دوره نوسنگی منطقه شمال شرق ایران است، به فصل نخست گمانه‌زنی در این محوطه اشاره کرد: «در فصل دوم که اکنون در جریان است، تاکنون هشت گمانه‌در بخش‌های حاشیه‌ای محوطه ایجاد شده است.»

گزارش «شهروند» از ماجرای طرح حذف تکالیف مدرسه برای دبستانی‌ها، موضوعی که موافقان و مخالفان خودش را دارد

پیدا و پنهان کوچ مشق شب

موانع اجرایی شدن واقعی حذف مشق شب

رضوان حکیم‌زاده، معاون آموزش ابتدایی آموزش و پرورش اما یکی از موافقان سرسخت این طرح است. او دستیابی به امکانات مطلوب و شرایط مورد نیاز این طرح را امکان‌پذیر می‌داند و تأکیدش بر اولویت تخصیص منابع به دوره ابتدایی است؛ شامل منابع مالی و انسانی. البته این در حالی است که گفته می‌شود با اجرایی شدن کامل طرح حذف مشق شب، اخیراً ابلاغیه‌ای برای حذف تکالیف دوره دوم به مدارس و استان‌ها فرستاده شده است. صدیقه پاک‌ضمیر، آموزگار، در این باره به «شهروند» می‌گوید: «بخشنامه اول که اول مهر ابلاغ شد حذف تکالیف برای دوره اول ابتدایی الزامی کرده بود؛ در حالی که اخیراً این الزام برای دوره دوم ابتدایی هم ابلاغ نشده است.» این آموزگار که در منطقه تهران تدریس می‌کند، ادامه می‌دهد: «با ابلاغ این لایحه بیشتر مدارس تکالیف دانش‌آموزان را حذف کرده‌اند و این وظیفه باید در مدرسه توسط معلم انجام شود.» البته در این میان سوال بیشتر آموزگاران و اولیای این است که با حذف تکالیف دانش‌آموزان چه باید کرد؟ در حالی که ابلاغ ابتدایی پیام‌ها در محیط مدرسه صورت بگیرد، دبستان‌ها برای آن متصور است: «این لایحه برای مدارس ۱۸ تا ۱۶ نفره بوده و عموماً معلم در این مدارس دست‌نهاد است؛ این در حالی است که حجم کتاب‌های درسی بالا بوده و باید در زمان مشخص تمام شود که به این شرایط زمان کم معلم‌ها را هم باید اضافه کرد. شاید این طرح براساس مدارس در چه یک‌ارائه شده؛ مدرسه‌ای که تمامی فرایندهای آموزش در مدرسه اتفاق می‌افتد، این در حالی است که معلم در کنار خود یکی دو نفر را برای کمک می‌بیند این طرح در حالی ابلاغ شده است که سطح آموزشی تهران با شهرستان‌های اطرافش یکسان نیست، چه برسد به استان‌های کم‌برخوردار یا نایز خودر، همچنین نیل‌باز نظر دور داشت که تصمیماتی از این دست بی‌شک تأثیرگذار خواهند بود. به‌عنوان مثال مدرسه‌ای در استان کهگیلویه و بویراحمد با ۲۵ دانش‌آموز ساعت ۱۲ تعطیل می‌شود و از داشتن حداقل امکانات آموزشی و کمک آموزشی بی‌نیاز است و واقعیتی است که اگر قرار است دانش‌آموز تکلیفی برای خانه نبرد، باید از ابزار کمک آموزشی در مدرسه بهره‌مند باشد، تا بتواند مهارت‌هایی را بیاموزد.» نبود نیروی متخصص و آموزش دیده، کاستی‌هایی در امکانات آموزشی، هم‌سطح نبودن مدارس در استان‌های مختلف و... همگی مواردی‌اند که به‌عنوان موانع این طرح از آنها صحبت به میان می‌آید. یکی دیگر از موانع به‌حجم کتاب‌های درسی برمی‌گردد، منابعی که راهکارش حذف به صلاح دید معلمان است؛ راهکاری که پاک‌ضمیر به آن ایراد می‌گیرد و می‌گوید: «اگر قرار بر حذف بخشی از کتاب‌ها باشد، باید به شکل بخشنامه به مدارس ابلاغ شود، اما این شائبه به‌وجود می‌آید که اگر این بخش مورد نیاز نبوده، چرا از ابتدا در کتاب‌ها گنجانده شده و اگر نیاز به تدریس آنهاست چرا باید حذف شوند و در نهایت معلم چه جایگزینی برای آن مدنظر قرار دهد. به نظر می‌رسد با تدبیر و ساز و کار به این لایحه اندیشیده نشده است.»

نیستیم، چون دخترم که در منطقه ۱۵ کلاس سوم ابتدایی است هنوز به رسم سال‌های گذشته مشق شب دارد، اگر چه تمام مدارس و استان‌ها ملزم به اجرایی کردن آن هستند.» آذریخت البته حذف کامل مشق شب را رویه مناسبی نمی‌داند و ادامه می‌دهد: «حذف کامل مشق شب برای آموزش محوری را بی‌سوادمی‌کند. دانش‌آموزان در دوره ابتدایی مهارت نوشتن و خواندن را می‌آموزند و این مسأله نیازمند تکرار و تمرین است و اگر قرار بر حذف تکالیف باشد، بی‌تردید باید جایگزین مناسب و همه‌گیری برای آن در نظر گرفت.»

این آموزگار ادامه می‌دهد: «بحث آموزش مقوله‌ای پیچیده و ظرفیت است و باید با برنامه به آن ورود کرد. در حال حاضر در مقطع دبیرستان ما کتاب‌هایی برای آموزش محیط زیست داریم اما مناسبانه مدرس خوب برای آن وجود ندارد و این دروس به مدارس ریاضی و فیزیک سپرده می‌شود؛ برای پر کردن زمان در حالی که مدرس مرتبط می‌تواند مهارت‌های لازم را آرایه دهد و به بالا رفتن سطح آموزشی جامعه کمک کند، البته آموزش و پرورش می‌تواند از «ان‌جی‌او»ها کمک بگیرد که متأسفانه به این مسأله ورود پیدا نمی‌کند و برای همین در نهایت نتیجه دلخواه به دست نمی‌آید.» آذریخت بر این باور است که در درس خواندن بهانه‌ای است برای آموختن مهارت‌های زندگی: «دانش‌آموزان در گام نخست باید با مهارت‌های یک شهروند خوب بودن آشنا شوند که اینها را می‌توان در کتب درسی اضافه کرد تا به وسیله یک مدرس آموزش دیده آرایه شود. جامعه به دانش‌آموزانی نیاز دارد که شجاع، کنجکاو و خلاق باشند و بتوانند سوالاتشان را از جامعه بی‌رسند و سوالاتی را خودشان مطرح کنند. چنین رویکردی نیازمند نیروهای آموزش دیده در آموزش و پرورش است و این در حالی است که بیشتر برنامه‌ها در سطح کارشناسی نشده و آرایه برنامه‌های کلان همچنان انگیز باقی می‌مانند و این یکی از معضلات اساسی نظام آموزش و پرورش کشور است.»

دانش‌آموزان و مسأله‌ای به نام مشق شب
«مشق شب چیست؟» مهیار دوم ابتدایی است، از همان کلاس اول چیزی به‌عنوان مشق شب ندانسته و تعریفی از آن ندارد. او از همان ابتدا در مدرسه‌ای غیرانتفاعی درس می‌خواند و همه تکالیف را در ساعات مدرسه انجام می‌دهد. «ما همه درس‌هایمان را در مدرسه انجام می‌دهیم و فقط بعضی وقت‌ها کار دست‌هایی برای پرورش خلاقیت به ما می‌دهند.» اما مانند سوم ابتدایی است و از حذف شدن مشق شب شاد و وقتی از مشق شب می‌پرسد، لبخندی به پهنای صورت می‌زند و می‌گوید: «مسال از مشق شب راحت شدیم، البته هر بار کتابی به ما می‌دهند تا بخوانیم و خلاصه آن را در یک صفحه برای معلم‌مان بنویسیم. من این کار را دوست دارم، چون کتاب‌های زیادی می‌توانم بخوانم. در دوره اول و دوم ابتدایی کلی مشق می‌نوشتیم و بعضی شب‌ها استرس داشتم تا مشق‌هایم تمام شود. البته یکی از دوستانم که در مدرسه دیگری درس می‌خواند، هنوز مشق شب دارد.» رضا اما امسال چهارم ابتدایی است و از مشق شب بیزار. «این هم از شانس ما است، تا سوم ابتدایی مشق شب حذف شده است، البته بچه‌ها می‌گویند قرار است برای کلاس پنجم و ششمی‌ها هم حذف شود. این خوب است حداقل یکی دو سال از دست مشق شب‌ها راحت می‌شویم. تمام سه‌سال گذشته را مشق نوشته‌ایم. کاری تکراری و عذاب‌آور. اصلاً وقت بازی و کارتون دیدن نداشتیم!»

در نزد مهارت‌های مورد نظر سند برنامه درسی ملی - انضباط اجتماعی، مسئولیت‌پذیری، حفظ محیط زیست، آموزش شهروندی، استفاده درست از منابع - را پوشش بدهند. بهشتی‌نیا با اشاره به شیوه‌نامه ابلاغی ۱۲ آبان ادامه می‌دهد: «طبق این شیوه‌نامه روش‌هایی برای مهارت‌محوری آرایه شده است؛ به‌عنوان مثال در درس ریاضی در بحث اقتصاد مقاومتی در خانه چه آموزش‌هایی به دانش‌آموز می‌توان آرایه داد یا در بحث محیط زیست، دانش‌آموزان می‌توانند مدتی پارک‌بان باشند تا با مقوله‌های مرتبط با محیط زیست بیشتر آشنا شوند. واقعیت این است که هدفمند شدن تکالیف خوب است، اما به شرط وجود زیرساخت‌ها.» با گذشت همراه همچنان واگویی‌ها در مورد این لایحه وجود دارد و برخی بر این باورند که این لایحه نمی‌تواند به شکل گسترده در تمام استان‌ها و مدارس اجرایی شود، چون شرایط در همه مدارس و استان‌ها یکسان نیست و این لایحه و لایحه‌ها و برنامه‌هایی از این جنس را عملی برای دانش‌آموزان بی‌عدالتی آموزشی در مناطق برخوردار، کم‌برخوردار و بی‌برخوردار می‌داند. این در حالی است که بعضی از آموزگاران و صاحب‌نظران این حوزه عقیده دیگری دارند و این لایحه را سرآغازی برای اجرایی شدن عدالت آموزشی عنوان می‌کنند. «این لایحه کمک می‌کند تا به عدالت آموزشی نزدیک‌تر شویم. در سیستم آموزشی قبل مینا بر تست‌های بیشتر و کتاب‌های کمک آموزشی بیشتر بود و باور اولیا بر این بود که هر مدرسه یا معلمی که تکالیف بیشتری بدهد برای دانش‌آموز آنها بهتر است در حالی که بعضی از مدارس و استان‌ها نمی‌توانستند چنین شرایطی را برای دانش‌آموزان فراهم‌بیاورند، اما اجرای این لایحه نیازمند بودجه نیست و می‌تواند به شکل همگانی در تمام مدارس سطح کشور اجرایی شود؛ به‌عنوان مثال نامزد شدن دانش‌آموزان در مدرسه برای شهردار بودن یا آموزش‌های درون‌خانه هیچ کدام سرمایه‌ی نیاز ندارد.»

گذار که باید بگذرد
واژه «مشق شب» دهه شصتی‌ها را به یاد فیلمی با همین نام از عباس کیارستمی می‌اندازد؛ فیلمی که هنرپیشه‌های آن دانش‌آموزانی دستپاچه و متعجب بودند که جلوی دوربین می‌نشستند و با همان اضطراب از مشق شب‌ها و اهمیت آن می‌گفتند و واژه داشتند از علایق‌شان چیزی بگویند و به راحتی می‌شد دوگانگی را در میان علایق

و آن چه می‌گفتند احساس کرده‌علاقه‌ای که بازی کردن و کارتن‌دین را می‌پسندید و گفته‌هایی که سعی داشت به اهمیت مشق شب بفشاری کند؛ چیزی که اولیا و مربیان به آنها القا کرده بودند و حالا شاید دوران گذر از آن دغدغه‌ها فرار سیده تا در نهایت به یک فرهنگ بدل شود و آموزش و پرورش ما هم برای جانمندان از سایر کشورها که سال‌هاست این مسأله را اجرایی می‌کنند، مجبور به این گذر باشد اما الزامی که در مهیا بودن زیرساخت‌های آن شکی نیست. بابک آذریخت، آموزگار و پدر یکی از دانش‌آموزان دوره ابتدایی در این باره به «شهروند» می‌گوید: «این لایحه به استان‌ها و مدارس ابلاغ شده است اما با گذشت مدتی از سال تحصیلی ما شاهد اجرایی شدن کامل آن

براساس تصمیم وزارت آموزش و پرورش در سال تحصیلی جاری بر نامه تکالیف مهارت محور مختص دانش‌آموزان پایه‌های اول تا سوم ابتدایی است و ۳ ساعت آموزشی با عنوان «برنامه ویژه مدارس» برای مهارت آموزشی نیز شامل پایه‌های چهارم تا ششم و دوره اول متوسطه می‌شود

و این در حالی است که در پایه ششم به دلیل استقلال طلبی و خودمحوری دانش‌آموزان مقرر کردن تکالیف آن هم به شکل وسیع نمی‌تواند گزینه مناسبی باشد.» این آموزگار با اشاره به لایحه آزمایشی آموزش و پرورش می‌گوید: «ما در گذشته شاهد بودیم که از تکالیف به‌عنوان تنبیه استفاده می‌شد که همین موضوع، باعث آسیب‌های جدی در حوزه آموزش شده اما اینکه حالا بدون در نظر گرفتن زیرساخت‌ها و نبود بسترهای لازم از حذف مشق شب سخن هم بگوییم، یک شک منطقی و اصولی به نظر نمی‌رسد.» البته با استناد به صحبت‌های معاون آموزش و پرورش باید گفت برای این طرح آزمایشی چهار چوب‌هایی تهیه شده؛ چهار چوب‌هایی که سعی